

Панфілов Олександр Юрійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціології та політології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: philosophy_ay@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8997-0120

Петрова Людмила Олександрівна, кандидат філософських наук, учений секретар, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна
e-mail: luida64p@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-9341-1030

ФАКТОР ВОЄННОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

У статті досліджуються деякі аспекти використання воєнної сили в міжнародних відносинах. Розкривається сутність воєнної сили держави, форми та застосування її застосування. Аналізуються особливості щодо формування силового фактора різних країн світу. Особливу увагу приділено поглядам керівництва США щодо застосування воєнної сили в міжнародних відносинах.

Ключові слова: міжнародні відносини, воєнна сила, воєнна могутність, збройний конфлікт, застосування воєнної сили.

Постановка проблеми. За останні роки у світі відбулися якісні зміни воєнної сили, трансформувалися форми і способи її застосування. Відбулося зрушення на геополітичній мапі світу, в світовому порядку і відносинах між державами. В сучасних умовах природа безпеки і природа загроз настільки трансформувалися, що традиційний, або «жорсткий», підхід до безпеки став вважатися недостатньо ефективним. У теорії і практиці безпеки з'явилися такі нові поняття, як ідіосинкретичність, асиметричність і асиметричні загрози тощо. Вони отримали своє вираження у вигляді тероризму і екстремізму, сепаратистської, національної та релігійної ворожнечі. Глобалізація та інформаційна революція лише посилили такий негативний фон. Відносна передбачуваність і визначеність в еволюції міжнародних відносин і тенденцій в області безпеки змінилася ще більшою непередбачуваністю і невизначеністю.

Сучасний світ продовжує розглядати воєнну силу як один з найважливіших інструментів вирішення зовнішньополітичних завдань. При цьому вона не є екстраординарною опцією або крайнім заходом в спектрі можливих акцій. Воєнна сила стала широко застосовуваним засобом поряд з політико-дипломатичними діями. Рішення про використання воєнної сили приймається світовими акторами виходячи з власного розуміння своїх національних інтересів та доречності її застосування навіть без резолюції ООН. Таким чином актуалізується проблематика дослідження воєнної сили як інструменту в міжнародних відносинах.

Розробці проблематики ролі сили, зокрема воєнної, в міжнародних відносинах присвячено чимало наукових праць вітчизняних та зарубіжних філософів, політологів, соціологів, військових діячів. Зокрема розгляд тих чи інших аспектів знайшов відображення у працях Р. Арона, О. Бодрука, А. Грамші, П. Діля, Р. Кеохейна, Г. Моргентау, Д. Ная, В. Смолянюка, П. Тейлора, Е. Тоффлера, М. Требіна, К. Уольца, І. Уоллерстайна, С. Гантінгтона та ін. Однак в сучасних умовах проблематика застосування воєнної сили у міжнародних відносинах вимагає нового переосмислення, особливо в умовах системних змін світового суспільства. *Дана стаття* покликана певною мірою заповнити таку прогалину **і має на меті** проаналізувати деякі аспекти використання воєнної сили в міжнародних відносинах.

Вклад основного матеріалу. Незважаючи на суттєву зміну природи міжнародних відносин під впливом глобалізації, інтеграції, демократизації тощо, воєнна сила держави за своєю суттю залишається засобом політики. Воєнна сила виступає певною часткою воєнної могутності, є певним ступенем та інтенсивністю реального впливу з певною метою на інші держави або систему міжнародних відносин [1, с. 15].

Перманентне перетворення воєнної могутності на воєнну силу – норма існування державного утворення у будь-яку історичну епоху, оскільки воєнна могутність як явище варіативної структурно-функціональної складності може набувати різноманітних практичних значень залежно від характеру історичної епохи, гостроти міждержавного протиборства, політичних цілей держави, типу її політичного режиму, запропонованого режимом політичного курсу та інших істотних чинників. Форми безпосереднього прояву воєнної сили здатні коливатися в межах кількох імовірних моделей її об'єктивації. При цьому найпростішим сценарієм переходу держави до воєнно-силових акцій і на міжнародній арені, і в межах державних кордонів, на думку Ю. Богдановича, М. Требіна та інших дослідників [2, с. 36–40; 3], продовжує залишатися демонстрована нею загроза застосування силових засобів (явна – прихована, реальна – умовна); більш складним видом застосування воєнної сили залишається збройне насильство – прямий фізичний вплив на супротивну

сторону за допомогою засобів збройної боротьби з метою її знищення або вигідного перетворення і, відповідно, досягнення власних політичних цілей.

Воєнна сила з моменту виникнення перших держав здатна виступати не тільки як фактор безпосередньої реалізації власних військових планів, але й як фактор стримування воєнної загрози іншої держави. При такому підході воєнна сила може виконувати кілька завдань. По-перше, завдання демонстрації повсякденних державних військових можливостей з метою утримання потенційного супротивника від прямої агресії або ворожих дій більш низького рівня (пасивне стримування). По-друге, завдання демонстрації надмірної воєнної могутності і рішучості її застосування у випадку часткового залучення мобілізаційних можливостей країни для забезпечення бездії потенційного супротивника при здійсненні власних дій всупереч його інтересам (активне стримування). По-третє, завдання демонстрації надмірної військової переваги і готовності до застосування сили з метою примусу потенційного супротивника до відступу зі спірних проблем або до дій, що суперечать його інтересам (наступальне стримування) [4, с. 117].

Очевидно, що механізми, варіанти, умови трансформації воєнної могутності у військову силу держави, моделі використання і відтворення такої сили – специфічна внутрішня проблема країни, яка вимагає необхідної теоретичної і практичної підготовки державно-політичних і власне військових лідерів. Утім висока поліваріантність вирішення вищезазначеного завдання не стає на заваді виділенню групи універсальних функцій воєнної сили, зміст яких поширюється на будь-яку сучасну державу. Деякі дослідники вважають, що до функцій воєнної сили належать [5, с. 80]: досягнення перемоги у війні, вирішення міждержавного воєнного конфлікту на користь власної держави; запобігання війні, деескалація конфліктної ситуації шляхом планування й реалізації миротворчих акцій на міжнародному рівні; створення за допомогою військової сили вигідних для держави позицій у системі міжнародних стосунків, що досягається як нарощуванням та актуалізацією власної сили, так і інтеграцією військової сили окремих держав у її блоковий варіант; політичний тиск на іншу країну, на систему міждержавних відносин шляхом демонстрації військової сили власної держави у вигідних для неї ситуаціях; утримання внутрішньодержавного політичного процесу в межах керованості, обмеження й утиснення активних опозиційних рухів з метою підвищення стійкості політичного режиму або як мінімум фіксації його наявного стану на тривалу історичну перспективу; створення обстановки політичної й економічної розбалансованості, соціального, етнічного, конфесійного розладу в інших країнах і регіонах з метою використання їхніх ресурсів і можливостей власною державою.

Воєнна сила завжди похідна від політики, оскільки володіння нею чи застосування її є одним із найважливіших атрибутів держави та інструментів зовнішньої політики, навіть тоді, коли її не застосовують безпосередньо.

У ході світового розвитку між різними країнами виникають суперечності, що найчастіше пов'язані з розбіжністю національних інтересів і можуть як детермінанти виявлятися в різних галузях: економічній і політичній, соціальній і духовній, національній і релігійній, у науці та культурі тощо.

Найвпливовішими у відносинах між державами є детермінанти, пов'язані з політичними суперечностями, в яких виражається невідповідність інтересів, потреб, що існують, та перспективних. Будь-яка держава прагне не тільки зберегти свою незалежність, свій суверенітет, але й створити умови для подальшого розвитку. У сфері політичних відносин врешті-решт формуються національно-державні інтереси країн. Саме в цій сфері, як у фокусі, збігаються всі інші фактори, пов'язані з суперечностями системи суспільних відносин: економічних, соціальних, духовних, міжнаціональних тощо [6].

Фактори, пов'язані з суперечностями в системі економічних відносин, стосуються найважливішої сторони життєдіяльності людей і безпосередньо впливають на соціальний стан і духовне життя. Економічні суперечності здебільшого призводять до виникнення воєнних конфліктів у прикордонних регіонах. Історія підтверджує, що джерелами воєнної небезпеки та загроз найчастіше є економічні претензії суміжних країн на природні ресурси, ринки сировини, багаті на природні ресурси райони акваторій морів і океанів. Фактори, що спричинюються суперечностями в сфері духовно-ідеологічних відносин, також найчастіше виявляються в прикордонних регіонах та впливають на всі сфери суспільного життя: економіку, політику, соціальну та духовну сферу, систему національних і релігійних відносин. Нерідко такі фактори можуть стати безпосереднім джерелом війн і збройних конфліктів. Як зазначає Г. Луцишин, основними чинниками переростання конфліктів у збройні є структурні чинники (структура суспільства, рівень економічного розвитку та його регіональна збалансованість) та процедурні чинники (політика, що проводиться учасниками конфлікту) [7, с. 131]. Зокрема продовжуються тривати збройні конфлікти у Республіці Чад, Ефіопії, Сирії, Судані, Сомалі, Анголі, Ізраїлі, Іраку, Афганістані. Необхідно наголосити на конфлікті у Сирії, який триває з 2011 р. та конфлікті на Сході України, що триває з 2014 р. Загроза виникнення серйозних конфліктів зберігається і в багатьох інших державах світу.

Активізація міжнародних інститутів, виникнення принципово нових форм міждержавної співпраці, розвиток функціональної інтеграції, зростаючий вплив економічних факторів і пов'язаних з ними організацій призводять не

лише до виникнення нових учасників світової політики, але й змінюють середовище взаємодії самих держав, їхні функції та пріоритети, можливо, навіть природу зовнішньої політики держави.

У сучасних умовах, зазначають дослідники, трьома найбільш універсальними формами силових ресурсів є економічні, політичні та військові [8, с. 60–66; 9]. Воєнна сила, порівняно з економічними або політичними перевагами, є найменш пристосованою до швидких конвертацій. Проте її цінність полягає в тому, що вона стає постійним фактором відносин, наявність якого забезпечує реалізацію всіх інших факторів [10]. Дія силового фактора в мирний час подібна до дії гравітаційного поля в тому сенсі, що його вплив на всі процеси є непомітним з першого погляду, але в той же час вирішальним [8, с. 66]. Воєнна сила виникає внаслідок синтезу відповідних ресурсів, чітко визначеної мети і створеної на базі цивілізаційного розвитку оптимальної моделі організації ресурсів для її досягнення. У зв'язку з цим доречними виглядають напрацювання О. Бодрука, в яких аналізуються особливості формування силового фактора в різних країнах світу [11; 12]. Виходячи з аналізу проблем, автор визначає декілька груп країн, що мають схожі підходи до формування воєнної сили.

Перша група – розвинені країни Європи. Тут завершився процес формування нації. У світовому геополітичному просторі вони давно існують як суверенні одиниці. Розвинена демократія та ринкова економіка дають змогу цим державам реально представляти інтереси нації, особи, соціального чи політичного угруповання. Як правило, такі країни виступають державами-націями. Проблеми воєнної могутності в них зосереджені на запобіганні зовнішнім загрозам та викликам на кшталт гібридних загроз, тероризму, неконтрольованої міграції, організованої злочинності, наркобізнесу тощо.

З другого боку, роль держави-нації як суб'єкта міжнародних відносин і головної «дійової особи» в системі безпеки послаблюється. Глобальні трансформації, передусім пов'язані з формуванням міжнародних ринків, інтернаціоналізацією економіки, значно скорочують можливості держави щодо впливу на економічні процеси. Фахівці зазначають, що фінансовий світ не бачить межі між зовнішньою та внутрішньою економічними політиками. Обидві проникають одна в одну і формують одна одну в міру того, як глобальні ринки переносять наслідки внутрішньої політики будь-якої країни на економіку інших країн. Так само зростає вплив внутрішньополітичних рішень на зовнішню політику. Новітні інформаційні технології вступають у суперечність із загальноприйнятими нормами, звичаями і практикою прийняття політичних рішень та управлінням. Складність процесу прийняття рішень позбавляє уряд можливості швидкої й адекватної реакції на проблеми, які

виникають перед суспільством. Більш того, є безліч прикладів, коли державний бюрократичний апарат демонструє при цьому безпорадність, особливо в кризових, надзвичайних ситуаціях, які потребують швидкої реакції (події вересня 2001 р. в США). Зростає залежність урядів від рішень, котрі приймаються за межами національних кордонів іншими суб'єктами міжнародних відносин. А в ролі останніх виступають регіональні та міждержавні організації й інститути, транснаціональні корпорації. Дедалі більшого розмаху набуває тенденція обмеження використання державою воєнної сили рамками національної самооборони або участю у колективних системах безпеки [13]. Таким чином, держава ще залишає за собою контроль за інструментами насильства, однак один з провідних факторів, завдяки якому підтримувалася певна можливість суверенних спільнот, значно послаблюється. Власне кажучи, тенденції щодо зменшення ролі держав-націй існують. Водночас вони досі усе ще є головним гарантом безпеки у світі.

Друга група – країни, де формування націй ще не завершилося, але є реальні можливості досягти національної консолідації. Держава тут відіграє роль головного націєтворчого фактора. Національні цілі у цьому разі зорієнтовані на перспективу, а воєнна сила по суті спрямована на безпеку держави та її структурних компонентів. Тільки у тому чи іншому конкретному випадку вона поширюється на захист інших складових соціальної системи. Безпека цієї групи країн в основному зосереджена на внутрішніх проблемах: подолання політичної нестабільності та економічної кризи; запобігання сепаратизму та конфліктам на етнічному, політичному чи релігійному ґрунті; охорона території тощо. Зовнішні загрози для цих країн існують, що вимагає залучення значних ресурсів для утримання воєнної сили.

Третя група – багатоетнічні країни Азії, Африки та Латинської Америки. У них державні структури скопійовані з колишніх країн-метрополій, немає демократичних традицій, а складна етносоціальна структура створює величезні труднощі для прогресивно налаштованого уряду. Такі держави, особливо Африки та Азії, часто перетворюються на корумповані, неефективні, делегітимізовані внаслідок своєї неспроможності. У цьому разі є всі підстави говорити про «злам держави» і вбачати в ній головну загрозу для планети. У багатьох випадках дослідники констатують фактичну відсутність держави чи тривалу втрату державного контролю за частиною власної території. Численними є випадки перманентного співіснування слабкої центральної державної влади та опозиційного збройного формування, яке так міцно контролює частину території країни, що в змозі створити там органи адміністративного управління [11]. Економіка таких країн, інститути державної влади, які мусять стояти на сторожі законності й порядку, в явному занепаді.

За певних умов замість держав, що перебувають у стані колапсу, виникають значні за розмірами «вакуумні» та «сірі» зони, де не тільки немає центральної державної влади, а й влади взагалі. На таких територіях точиться боротьба «польових командирів», регіональних військово-політичних лідерів та кримінальних угруповань. Нині це, наприклад, Ліберія, Сомалі. Головною передумовою колапсу центральної влади в кожній із таких країн є відсутність національної самосвідомості і глибоких традицій державного будівництва. Самоідентифікаційні погляди населення тут лежать чи то в інтернаціональній (племінній, сімейній, клановій), чи то в супернаціональній (конфесійній, расовій) площинах. Проблеми безпеки у цій групі країн сконцентровані переважно на внутрішніх аспектах. Але деякі з них, відносно невеличкі, слабо розвинені та периферійні, за певних умов самі можуть перетворитися на загрозу не тільки для окремого регіону, але й світу в цілому. Найсерйозніший виклик міжнародній системі безпеки на глобальному та регіональному рівнях – це нетривкість та розпад держав, неспроможних впоратися з розвитком подій на своїй території. Занепад сили та ефективності державних інститутів частіше характерні для бідних країн, які роздираються громадянськими війнами та відцентровими тенденціями [14, с. 32–33].

Особливу групу країн становлять так звані «держави зі зброєю». Можна погодитися з О. Бодруком, що держава зі зброєю є незвичайним міжнародним явищем з характерними рисами – це не національна держава [12]. Ірак, наприклад, є державою сучасного типу з невизначеними кордонами, правлячі кола якої заявляють, що Ірак є нацією. Вони розглядають Ірак та Сирію як регіони, частину великої арабської нації, для чого й зберігається цей термін; у «державах зі зброєю» державний апарат добре розвинений і домінує у громадянському суспільстві.

Фактором, що дає змогу «державам зі зброєю» підтримувати таку структуру, є нафта. У нормальних умовах державам потрібен певний соціальний контакт з громадянським суспільством, оскільки в підсумку держава має покладатися на суспільство, що підтримує його податками. Нафтові держави знаходяться в аномальному стані: їм не потрібен соціальний контакт, оскільки національне багатство утворюється з нафти, а нафта повністю контролюється державою. Нафтові держави більш розподільчі, ніж звичайні. Уряд розподіляє товари, а не навпаки. Тому держава є не тільки джерелом влади, але й добробуту. Це дає можливість здійснювати колосальний соціальний контроль над всіма суспільно-політичними процесами з боку могутнього, часто репресивного апарату.

Сучасні «держави зі зброєю» ведуть підривну діяльність проти міжнародного статус-кво, який розглядають як залишки колоніалізму. Ці почуття підштовхують до гонитви за високотехнологічними військовими розробками

і розглядають їх як єдину можливість випередити історію і, зміцнівши, кинути виклик заведеному Заходом порядку. Крім того, велике поширення зброї масового знищення, що сталося після закінчення «холодної війни», може призвести до значного збільшення кількості «держав зі зброєю». Варто додати, що не тільки ядерна, а й доступність до звичайної зброї у певних випадках може сприяти зростанню нестабільності або навіть краху окремих держав. Отже, існує реальна можливість перетворення цілої групи держав з головного суб'єкта гарантування безпеки на головний суб'єкт міжнародної нестабільності.

У контексті зазначеного, цікавими є погляди керівництва США щодо застосування воєнної сили в міжнародних відносинах. Для американських стратегів різних політичних поглядів кращим вважається опора на «розумну силу», тобто поєднання силових (hard) і несилових (soft) інструментів в реалізації політичних цілей [9, с. 116–118]. Однак в якому співвідношенні такі інструменти комбінуватимуться в кожній конкретній ситуації, залежить від політики правлячої адміністрації та особистості самого президента. Наприклад, результати діяльності Дональда Трампа на вищому державному посту дозволили дослідникам зробити висновок про те, що «воєнну силу він розглядає як першорядний (якщо не єдиний) інструмент зовнішньої політики» [15]. Такі висновки зроблено на основі фактів: санкціонування новим президентом операції спецназу в Ємені; нанесення ракетних ударів по позиціях урядових військ в Сирії; зняття колишніх обмежень на використання військових в Сомалі і розміщення в цій країні декількох десятків американських інструкторів; продовження операцій збройних сил США в Афганістані; обіцянка нанести потужний військовий удар по КНДР і продемонструвати «вогонь і лють», якщо північнокорейський режим не відмовиться від своїх планів з розвитку ракетно-ядерної програми, пропозиції адміністрації щодо скорочення більш ніж на чверть (28%) фінансування програм Державного департаменту на користь військового відомства [16].

Стратегія національної безпеки США в основі своїй має чотири ключові елементи: захист національної території, процвітання Америки, мир для американського народу та посилення впливу країни в міжнародних справах. В епоху непередбачуваності головна заклопотаність виражена в Стратегії – це підтримання беззастережної американської військової переваги, тому ще більше зміцнення військової могутності ставиться в документі як першорядне завдання. При цьому як фундаментальна мета заявлений захист пріоритету американських інтересів над усіма іншими, навіть за рахунок подальшого ослаблення багатосторонніх інститутів і механізмів міжнародної політики [17].

Паралельно в США розробляється і концепція проведення «військових операцій, відмінних від війни» (military operations other than war – MOOTW). Під MOOTW розуміються акції, які об'єднують використання воєнних можливостей і засобів у всьому спектрі військових операцій, що не досягають масштабів класичної війни [18]. Такі збройні акції можуть супроводжуватися використанням будь-якого поєднання інших (невоєнних) інструментів національної могутності і проводитися до, протягом або після війни. У числі форм застосування воєнної сили в обмежених збройних конфліктах, що не досягають масштабів класичної війни, визначаються такі: військові демонстрації і розгортання військ на підтримку дипломатичних акцій; рятувальні операції стосовно громадян США і країн-союзниць; забезпечення різних режимів санкцій; нанесення обмежених авіаційних ударів; підтримка союзників в обмежених війнах; бойові операції військ США в обмежених війнах [19, с. 105]. Отже, воєнна сила залишається невід'ємним інструментом зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки і одним з основних засобів досягнення їхніх зовнішньополітичних цілей. Дж. Шульц таким чином охарактеризував зовнішньополітичне значення військових інструментів: «Дипломатія, що не підтримана силою, завжди буде неефективною в кращому випадку і небезпечною в гіршому» [20, р. 92].

Таким чином, фактор сили в сучасному світі та можливості національних держав використовувати збройну силу для врегулювання конфліктних ситуацій залишається актуальним та дієвим.

Узагальнюючи викладене, можна зробити **висновок**, що воєнна сила в міжнародних відносинах розглядається як засіб вирішення взаємних суперечностей на власну користь. Це явище об'єктивується у вигляді загрози війни, вторгнення, провокації, нападу, агресії, нанесення ударів тощо. До практичних завдань реалізації воєнної сили належать такі: захоплення ініціативи і досягнення воєнно-політичної переваги над супротивною стороною, захання на суверенітет, територіальну цілісність; дестабілізація внутрішньої обстановки, примус до зміни політичного курсу або економічної політики тощо. Водночас воєнна сила набуває суттєвого значення в ефективній протидії або в практичній реалізації зазначених проблем. Постійна загроза застосування воєнної сили, розуміння війни як моменту історії, способу вирішення різноманітних епохальних, міждержавних суперечностей спонукає державу, незалежно від її внутрішнього устрою, до створення власної воєнної сили з метою ефективного впровадження в життя своєї політики, захисту власних інтересів у міждержавних стосунках або завоювання інших територій, забезпечення безпеки від зовнішніх та внутрішніх ворогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панфілов О. Ю. Збереження гомеостазису суспільства в умовах системних трансформацій: силовий аспект: монографія. Харків: Майдан, 2007. 360 с.
2. Богданович В. Ю., Маначинский А. Я. Методологические основы системных исследований проблем военной безопасности и государства. Киев: НІСД, 2001. 172 с.
3. Требін М. П. Військова сила у сучасному світі. *Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія*. Харків: ХВУ, 2000. Вип. VIII. С. 87–92.
4. Панфілов О. Ю., Мануйлов Є. М. Феномен воєнної сили у сучасному світі. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків: Право, 2015. № 3 (26). С. 112–121.
5. Смолянюк В. Ф. Військова могутність України: теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років). Київ; Ірпінь: Перун, 2000. 448 с.
6. Куликов В. А. Мировые войны XX века: формирование и развитие стратегических черт. *Военная мысль*. 2004. № 12. С. 66–72.
7. Луцишин Г. Особливості сучасних збройних конфліктів в умовах глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 26. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24522/1/22-128-133.pdf> (дата звернення: 29.10.2020).
8. Капітоненко М. Г. У термінах сили. *Політика і час*. 2005. № 3. С. 60–66.
9. Лозовицький О. «Розумна могутність» – стратегічна основа зовнішньополітичної та оборонної складових дієвого реформування держави в умовах глобалізації. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 5–6. С. 111–122.
10. Требін М. П. Чинник сили у системі міжнародної безпеки. *Регіональна політика: політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура* [зб. наук. пр.]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2019 р.) Вип. V: в 2 ч. Ч. 1 / М-во освіти і науки України, М-во розвитку громад та територій України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури та ін. Київ; Тернопіль: Бескиди, 2019. С. 59–63.
11. Бодрук О. С. Фактор сили в сучасному світі. *Політика і час*. 2002. № 3. С. 57–67.
12. Бодрук О. Силова грань безпеки. *Політика і час*. 2005. № 4. С. 47–56.
13. Панфілов О. Ю. Воєнна політика держави в умовах глобалізації. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків: Право, 2010. Вип. 4. С. 185–192.
14. Капітоненко М. Г. Відповідно до силового потенціалу. Форми міжнародних конфліктів: порівняльний аналіз. *Політика і час*. 2003. № 5. С. 31–38.

15. Juul P., Gude K. Reckless Endangerment: President Trump and the Use of Military Force. *Center for American Progress*. 2017. May 1. URL: <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2017/05/01/431566/reckless-endangerment-president-trump-use-military-force/> (дата звернення: 29.10.2020).
16. Morello C. State Department's 28 percent cuts hit foreign aid, U. N. and climate change. *The Washington Post*. 2017. March 16. URL: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/state-departments-28-percent-cuts-hit-foreign-aid-un-and-climate-change/2017/03/15/294d7ab8-0996-11e7-a15f-a58d4a988474_story.html (дата звернення: 29.10.2020).
17. 2017 National Security Strategy of the United States of America. URL: <https://ge.usembassy.gov/2017-national-security-strategy-united-states-america-president/> (дата звернення: 29.10.2020).
18. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. URL: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf> (дата звернення: 29.10.2020).
19. Ермаков С. М. Фактор военной силы в современной стратегии США. *Проблемы национальной стратегии*. 2019. № 5 (56). С. 97–121.
20. International conflict resolution after the Cold War / Committee on International Conflict Resolution; Paul C. Stern and Daniel Druckman, editors. Washington, D. C.: National Academy Press, 2000. xii, 626 p.

REFERENCES

1. Panfilov, O. Yu. (2007). *Zberezhennia homeostazysu suspilstva v umovakh systemnykh transformatsii: sylovyi aspekt* [Preservation of homeostasis of society in the conditions of system transformations: power aspect]. Monohrafiia. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
2. Bogdanovich, V. Yu. & Manachinskiy, A. Ya. (2001). *Metodologicheskie osnovny sistemnykh issledovaniy problem voennoy bezopasnosti i gosudarstva* [Methodological foundations of systemic studies of problems of military security and the state]. Kiev : NISD [in Russian].
3. Trebin, M. P. (2000). Viiskova syly u suchasnomu sviti [Military power in the modern world]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho viiskovoho universytetu. Sotsialna filozofia, pedahohika, psykhologhiia – Scientific notes of Kharkiv Military University. Social philosophy, pedagogy, psychology, VIII*, 87-92 [in Ukrainian].
4. Panfilov, O. Yu. & Manuilov, Ye.M. (2015). Fenomen voiennoi syly u suchasnomu sviti [The phenomenon of military force in the modern world]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Filozofia, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the National University "Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine". Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology, 3(26)*, 112–121 [in Ukrainian].
5. Smolianiuk, V. F. (2000). *Viiskova mohutnist Ukrainy: teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia i rozvytku (politolohichni analiz dosvidu 1990-kh rokiv)* [Military

- power of Ukraine: theoretical and methodological principles of formation and development (political analysis of the experience of the 1990s)]. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian].
6. Kulikov, V. A. (2004). Mirovye voynyi XX veka: formirovaniye i razvitiye strategicheskikh chert [World wars of the twentieth century: the formation and development of strategic features]. *Voennaya myisl – Military thought*, 12, 66-72 [in Russian].
 7. Lutsyshyn, H. (2014). Osoblyvosti suchasnykh zbroinykh konfliktiv v umovakh hlobalizatsii [Features of modern armed conflicts in the context of globalization]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku – Ukrainian national idea: realities and prospects of development*, 26. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/24522/1/22-128-133.pdf> [in Ukrainian].
 8. Kapitonenko, M. H. (2005). U terminakh syly [In terms of strength]. *Polityka i chas – Politics and time*, 3, 60-66 [in Ukrainian].
 9. Lozovytskyi, O. (2016). «Rozumna mohutnist» – stratehichna osnova zovnishnopolitychnoi ta oboronnoi skladovykh diievoho reformuvannia derzhavy v umovakh hlobalizatsii [“Reasonable power” is the strategic basis of the foreign policy and defense components of effective state reform in the context of globalization]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies NAS of Ukraine*, 5-6, 111–122 [in Ukrainian].
 10. Trebin, M. P. (2019). Chynnyk syly u systemi mizhnarodnoi bezpeky [A factor of force in the system of international security]. *Rehionalna polityka: polityko-pravovi zasady, urbanistyka, prostorove planuvannia, arkhitektura [zb. nauk. pr.]. Vyp. V. Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Kyiv, 22 lystopada 2019 r.) – Regional policy: political and legal principles, urban planning, spatial planning, architecture [collection of scientific works]. Issue V. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, (Kyiv, November 22, 2019) / Min-vo osvity i nauky Ukrainy, Min-vo rozv. hromad ta terytorii Ukrainy, Kyiv. nats. un-t budivn. i arkhit-ry ta in. V 2-kh ch. Part 1, 59-63. Kyiv–Ternopil: «Beskydy» [in Ukrainian].*
 11. Bodruk, O. S. (2002). Faktor syly v suchasnomu sviti [Power factor in the modern world]. *Polityka i chas – Politics and time*, 3, 57–67 [in Ukrainian].
 12. Bodruk, O. (2005). Sylova hran bezpeky [The power frontier of security]. *Polityka i chas – Politics and time*, 4, 47–56 [in Ukrainian].
 13. Panfilov, O. Yu. (2010). Voienna polityka derzhavy v umovakh hlobalizatsii [Military policy of the state in the context of globalization]. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 4, 185–192 [in Ukrainian].
 14. Kapitonenko, M. H. (2003). Vidpovidno do sylovoho potentsialu. Formy mizhnarodnykh konfliktiv: porivnialnyi analiz [According to the power potential. Forms of in-

- ternational conflicts: a comparative analysis]. *Polityka i chas – Politics and time*, 5, 31–38 [in Ukrainian].
15. Juul, P. & Gude, K. (2017). Reckless Endangerment: President Trump and the Use of Military Force. *Center for American Progress*. May 1. Retrieved from <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2017/05/01/431566/reckless-endangerment-president-trump-use-military-force/>
 16. Morello, C. (2017). State Department's 28 percent cuts hit foreign aid, U. N. and climate change. *The Washington Post*. March 16. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/state-departments-28-percent-cuts-hit-foreign-aid-un-and-climate-change/2017/03/15/294d7ab8-0996-11e7-a15f-a58d4a988474_story.html
 17. 2017 National Security Strategy of the United States of America. Retrieved from <https://ge.usembassy.gov/2017-national-security-strategy-united-states-america-president/>
 18. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. Retrieved from <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>
 19. Ermakov, S. M. (2019). Faktor voennoy silyi v sovremennoy strategii SShA [The factor of military power in modern US strategy]. *Problemyi natsionalnoy strategii – National Strategy Issues*, 5(56), 97-121 [in Russian].
 20. Stern, P. C. & Druckman, D. (Eds) (2000). *International conflict resolution after the Cold War* / Committee on International Conflict Resolution. Washington, D. C.: National Academy Press.

Панфилов Александр Юрьевич, доктор философских наук, профессор, профессор кафедры социологии и политологии Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

Петрова Людмила Александровна, кандидат философских наук, учений секретарь Харьковского национального университета Воздушных Сил имени Ивана Кожедуба, Украина

ФАКТОР ВОЕННОЙ СИЛЫ В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ

В статье исследуются некоторые аспекты использования военной силы в международных отношениях. Раскрывается сущность военной силы государства, формы и задачи ее применения. Анализируются особенности формирования силового фактора в мире. Особое внимание уделено взглядам руководства США на применение военной силы в международных отношениях.

Ключевые слова: *международные отношения, военная сила, военная мощь, вооруженный конфликт, применение военной силы.*

Panfilov Oleksandr Yuriiovych, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Petrova Lyudmila Oleksandrivna, PhD,
Ivan Kozhedub Kharkiv National University of Air Forces, Ukraine

FACTOR OF MILITARY POWER IN MODERN INTERNATIONAL RELATIONS

Problem setting. *The modern world continues to consider military power as one of the most important tools for solving foreign policy problems. However, it is not an extraordinary option or a last resort in the range of possible shares. Military power has become a widely used tool along with political and diplomatic actions. The decision to use military power is made by world actors based on their own understanding of their national interests and the appropriateness of its use, even without a UN resolution. Thus, the issue of the study of military power as a tool in international relations becomes relevant.*

Recent research and publications analysis. *Consideration of certain issues of military strength aspects is reflected in the works of R. Aron, O. Bodruk, A. Gramsci, R. Keohein, H. Morgenthau, J. Nye, V. Smolyanyuk, P. Taylor, A. Toffler, M. Trebin, K. Waltz, I. Wallerstein, S. Huntington and others. However, in modern conditions, the issue of the use of military power in international relations requires a new rethinking, especially in the context of systemic changes in world society.*

Paper objective. *The purpose of this article is to analyze some aspects of the use of military power in international relations.*

Paper main body. *The article reveals some aspects of the use of military power in international relations. The essence of the military power of the state, the forms and tasks of its use are revealed.*

The article examines some aspects of the use of military power in international relations. The essence of the military power of the state, forms and tasks of its application are revealed. It is highlighted that the simplest scenario of the state's transition to military actions and in the international arena is the threat of the use of force demonstrated by it (explicit – hidden, real – conditional); A more complex type of use of military power remains armed violence – direct physical influence on the opposite side by means of armed struggle for the purpose of its destruction or profitable transformation and, accordingly – to achieve their own political goals. Among the tasks of military power in international relations are: the task of demonstrating daily state military capabilities in order to deter a potential adversary from direct aggression or hostile actions of a lower level (passive deterrence); the task of demonstrating excessive military power and determination to use it in the event of partial involvement of the country's mobilization capabilities to ensure counteraction to a potential adversary (active deterrence); the task of demonstrating excessive military superiority and readiness to use force in order to force a potential adversary to retreat from controversial issues or to act contrary to its interests (offensive deterrence).

The features of the formation of the power factor in the world are analyzed. Special attention is paid to the views of the US leadership on the use of military force in international relations.

Conclusions of the research. *Military power in international relations is seen as a means of resolving mutual conflicts in their own favor. This phenomenon is objectified in the form of the threat of war, invasion, provocation, attack, aggression, strikes, and so on. The practical tasks of the implementation of military force include the following: seizing the initiative and achieving military-political superiority over the opposing side, encroachment on sovereignty, territorial integrity; destabilization of the internal situation, coercion to change the political course or economic policy, etc. At the same time, military power becomes essential in the effective counteraction or in the practical implementation of these problems.*

Keywords: *international relations, military force, military power, armed conflict, use of military power.*

